

keresést, most pedig egy szimulációs programcsomagot dolgoztak ki e célra. Az oktatás a CD-ROM technika használatára is kiter.

Az online katalógus használatának mérvére és minőségére vonatkozó vizsgálatot folytattak le a fiatalabb oktatók körében.

/KOSKIALA, S.: New technologies and user education./

A LIVE-NET videokonferencia-rendszer könyvtári felhasználása

A Londoni Egyetem – hatvan különböző intézmény együttese – LIVE-NET videokonferencia-rendszere 1987 októbere óta áll az egyetemi oktatás-mélyzet, köztük a könyvtárosok rendelkezésére. A rendszert a Londoni Egyetem (a szoftvert dolgozta ki) és a British Telecom (a hardvert adta) együtt fejlesztette ki. Optikai szállal köt össze hét pontot (öt kollégiumot és az egyetem számítógép-, valamint videoközpontját). Minden optikai szál négy videocsatornát és egy digitális jeleket vivő adatcsatornát képes továbbítani. A két legtávolabbi összekötött pont 40 kilométerre van egymástól. Az állomások közül bármelyik öt között színes képpel és hanggal egyidejű online kapcsolatot létesíthető.

Más egyetemi részlegekhez hasonlóan a könyvtárak is élénk érdeklődést tanúsítottak a rendszer iránt. Az előkészítő megbeszéléseken arra jutottak, hogy a könyvtárak a használók, valamint a könyvtárosok képzésében tudnák a rendszert a legjobban hasznosítani, mégpedig az online keresés bemutatására és a továbbképzési programok segítésére.

A LIVE-NET lehetővé tette, hogy az egyik helyen bemutatott online keresést négy másik helyen egyidejűleg követhessék, s többoldalú párbeszédés kapcsolat alakulhasson ki az összekapcsolt helyek között (az előadó kommentálhatta a látványt, a hallgatók közbekérdezhettek stb.). Az első sikeres online kapcsolat a British Library BLAISE-LINE rendszerével és a JANET (Joint Academic Network) rendszerrel valósult meg. A következő kísérlet – ugyancsak Tele-video terminált használva – a DIALOG és a DATA-STAR adatbázisokkal kötötte össze a LIVE-NET rendszert. Az első sikeres online keresést a DIALOG adatbázisban valósították meg, témája az időjárás és hatása a kedélyállapotra. A keresési stratégia kialakításában, menet közbeni módosításában aktívan részt vettek mind a négy összekapcsolt hely hallgatói, akiknek különböző volt a képzettségük és a gyakorlati tapasztalatuk. Többségüknek csak az online rendszerekről volt némi tapasztalata, a telekonferencia-rendszerrel azonban semmi.

A LIVE-NET nem az addigi oktatási módszerek helyettesítésére, inkább kiegészítésükre alkalmas. Lehetővé teszi az oktatási segédletek megosztását, valamint jelentős időt takarít meg mind az oktatásze-

mélyzetnek, mint a hallgatóknak. Főleg a kis létszámú, speciális érdeklődésű csoportok oktatásában nyújt igen jó lehetőségeket.

/YEADON, J.– DIBLEY, Sh.– BATTEN, A.: Library use of London University's LIVE-NET videoconferencing system. 4 p./

A kongresszusi irodalom az IFP-ben

A kongresszusok, ülések, szimpóziumok irodalma (előadások, programok, jelentések stb.) igen fontos a szakterületen való gyors tájékozódáshoz, de hozzáférhetősége, fellelésének bonyolultsága miatt gyakran szürke irodalomnak minősíthető. Az IFP (*Institut Français du Pétrole = Francia Ásványolaj Intézet*) mint kutatóintézet nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy az érdeklődési körébe vágó kongresszusi irodalmat a lehető teljességgel begyűjtse és feltárja.

Az IFP körültekintően készíti elő kutatóinak a kongresszusokon való részvételét is. Az intézet érdeklődésére számot tartó rendezvényekre vonatkozó és a legkülönbözőbb forrásokból (szaklapok, közvetlen meghívások, kongresszusi folyóiratok stb.) származó adatokat, amelyeket a CONGRES nevű, onlie hozzáférhető számítógépes adatbázisban tárolnak, heti tájékoztatóban is közreadja. A tudományos és az általános igazgatóság hagyja jóvá a kutatók részvételét a különböző rendezvényeken, azok jelentőségétől, az intézet fejlesztési politikájától, földrajzi helyétől stb. függően. A jelentkezéseket az ASSISTCR adatbázisában tartják nyilván. Az intézet képviselőjében részt vevő kutatóknak előzetesen jóvá kell hagyatniuk előadásaikat.

A kongresszusokon kapott, gyűjtött dokumentumokat le kell adni az intézet tájékoztatói és dokumentációs osztályára. Így lehet biztosítani, hogy az a szürke irodalom, amelynek egy része csak nagyon sokára (amikor már kevésbé érdekes), vagy esetlegesen, vagy egyáltalán nem kerül kereskedelmi forgalomba, vagy ki sem adják, könyvtári anyaggá, a kutatók számára feltárt dokumentumokká válják. E dokumentumok szabványos bibliográfiai leírása bekerül az intézeti könyvtár számítógépes katalógusába (BUCH), amelyet éppúgy az INGRES adatkezelő rendszerrel kezelnek, mint a CONGRES és ASSISTCR adatbázisokat.

Az 1944-es alapítástól 1985-ig cédula formájú betűrendes és saját rendszerű szakkatalógusban tárták fel a könyvtár állományát. Ebbe a kongresszusi anyagokról a szerkesztő, a rendező testület, a rendezvény teljes és rövidített neve stb. alapján került cédula.

1985–87 között a számítógépes BUCH-katalógus nagyjából ugyancsak a fenti adatokat tartalmazta, az INGRES adatbázisba közvetlenül bevitt rekordok alapján. A bevitt adatok azonnal hozzáférhetővé válnak online üzemmódban. Az INGRES-ben azonban csak a karakterlánc alapján lehetett keresni, és ez nem volt kielégítő az évi 6000 rekord kezelésére.

Ezért az intézeten belül kifejlesztették a *RECH* (vagy *RECHERCHE*) keresőrendszert, amely a cím, a kongresszus neve, a szerzők és a témák alapján indexelte a kongresszusi kiadványokat, és a több szempontú keresést éppúgy lehetővé tette, mint a címszavak szerintiit. Ugyanakkor nyilvántartotta a dokumentumok kölcsönzését is.

A kutatók dolgának megkönnyítésére és a könyvtárosok tehermentésére a számítógépes adatbázis alapján kiadják a kongresszusi irodalom nyomtatott katalógusát is. Ez szótárrendszerű – leginkább a *British Library Index of Conference Proceedings Received* c. kiadványra hasonlít –, és a *BUCH* rendszerein kívül a következőket tartalmazza: jogi személyek és szokásos rövidítésük, szerkesztők, címek, szokásos rövidítésük, gyűjtemények címei, kulcsszavak, városok, a kongresszus első napjának dátuma. Az így bővített rendszert *KONG*-nak nevezik.

Az összegyűjtött és feldolgozott információkat az IFP-n kívül is hozzáférhetővé teszik, mégpedig kétféle módon. Az IFP könyvtára 1960 óta jelenti külföldi gyarapodását – ezek között elsősorban a kongresszusi anyagokat – a *Bibliothèque Nationale*-ben működő külföldi könyvek központi katalógusának. A dokumentumokat a könyvtárközi kölcsönzés hálózatán keresztül bocsátják használatba. A másik megoldás az *Oil and Gas* című válogatott nemzetközi bibliográfia, amelyet a *CDST*-vel (Tudományos és Műszaki Dokumentációs Központ) és a *CNRS*-szel (a Tudományos Kutatás Nemzetközi Központja) együttműködve ad ki az IFP könyvtára. Az ebben szereplő referátumok angolul, franciául, a múlt év óta spanyolul is hozzáférhetőek online módon a *CNRS PASCAL* adatbázisában, a *QUESTEL*-ben, az *IRS-ESA*-ban és hamarosan a *DIALOG*-ban is. Az indexelt dokumentumok (1987-ben több mint 6000) mind megtalálhatók az IFP könyvtárában. Az *Oil and Gas* című bulletin minden számában tárgyi index van angolul és franciául, továbbá földrajzi, szerzői, forrásindex.

A kongresszusi dokumentumok gyűjtésének, feltárásának és a róluk szóló tájékoztatásnak az IFP által kidolgozott módja hozzájárul ahhoz, hogy a dokumentumoknak ez a fajtája ne számítson többé szürke irodalomnak.

/HUBY, G.–HURISSE, C.: How IFP processes data concerning meetings. 18 p./

Egyetemi különgyűjtemény és szürke irodalom a BME Központi Könyvtárában

Az utóbbi évtizedekben nemcsak a kiadványok száma nőtt rohamosan, hanem új dokumentumtípusok is születtek. A *BME Központi Könyvtára* 1954 óta négy különgyűjteményben gyűjti őket: szabványok és szabadalmak; doktori disszertációk; egyetemi jegyzetek; egyetemi anyagok. Állományuk összesen

14 000 egység. Mivel beszerzésük, nyilvántartásuk, visszakeresésük, raktározásuk különbözik a könyvektől és folyóiratokétól, és mivel nagy részüket sem a katalógusok, sem a bibliográfiák nem tárják fel, szürke irodalomnak minősíthetők. Úgy raktározzák őket, hogy az egyúttal a visszakeresésüket is biztosítsa.

Az egyetemi évkönyvek, programok, órarendek, jelentések, tantárgyi programok, tantárgykatalógusok, ismertető és prospektusok alkotják az egyetemi gyűjteményt, amely az egyetlen Magyarországon, és 33 ország 400 intézményéből 10 000 állományegységet tartalmaz. A beszámoló számos példát említ gyakorlati hasznosítására, és röviden ismerteti a feltárás módját is. Erre a gyűjteményre alapozva adja ki a *BME Központi Könyvtára az Európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosítási rendje* című sorozatát, amelyben eddig tucatnyi kötet jelent meg.

/LÉCESNÉ MESTERHÁZI-NAGY M.–FONYÓ I.-né: Special university collection – grey literature in the Central Library of the Technical University of Budapest. 7 p./

Egyetemi könyvtár az ipar szolgálatában

A műszaki egyetemek és főiskolák könyvtárosai között ezen a szemináriumon a szerző képviselte egyedül egy általános egyetem általános gyűjtőkörű könyvtárát. Az ok: a debreceni *Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára* mivel köteleispéldányjogú, tulajdonképpen második nemzeti könyvtár, teljes gyűjteménye van a belföldi kiadású gyártmány- és alkatrész-katalógusokból, a gépek és eszközök kezelői kézikönyveiből, eszközeirásokból, kereskedelmi prospektusokból, gyártmányismertetőkből, kiállítási prospektusokból és hasonló kiadványokból, amelyeket összefoglaló néven ipari prospektusoknak nevezhetünk. E gyűjteménye révén lett a magyar résztvevője a *KGST*-tagországok közös információs rendszerének, illetve ennek az ipari prospektusokkal foglalkozó alrendszerének.

Az állomány gyűjtése a kötelees példányokon alapszik. A feldolgozás elveit – amelyeket a beszámoló ismertet – a rendszer moszkvai központja alakította ki. Szolgáltatásai: tájékoztatás a magyar anyagról a *KGST*-partnereknek, a dokumentumok hozzáférhetőségének biztosítása a magyar ipar részére, gyorsindexek kiadása a magyar prospektusokról, *SDI*-szolgáltatás a magyar vállalatoknak. Tervezik a szolgáltatások hazai és nemzetközi továbbfejlesztését.

/GOMBA Sz.-né: The Library of Debrecen University in the service of industry. 12 p./